

аз. алтаи (тара)

КУУРМАК ДАН.

Ложная вѣра

БУРХАНИЗМЪ.

977/163

ТОМСКЪ

Типографія Приюта и Дома Трудолюбія.

1910.

КУУРМАК ЈАН *).

1. Алтай јеринде кун не тунерди?
Албаты јоны неге туймешти?
2. Калак! калак! кайдар эмди?
Канип муны айдар эмди?!
3. Аяс кунубис тунере берди,
Албаты јонысыс кубула берди.
4. Калак! калак! кайран Алтай!
Кайдан таптын јеткер, каттай!
5. Ойгор, чебер, чек улустар
Оптонып эмди неге туймешти?!
6. Калак! калак! эмди кайдар?
Кайкап, муны не деп айдар?
7. Ўзери пойлоры оҷожд бердилер
Ўзүлбес керекке кире бердилер.

*) Примѣчаніе. Припѣвы Калакъ, калакъ“ (т.е. стихи: 2, 4, 6, 10 и 25) можно пѣть попеременно одинъ или два избранныхъ,—до 41 стиха, послѣ котораго эти припѣвы нужно прекратить; впрочемъ, далѣе могутъ быть упогреблены въ качествѣ припѣвовъ 58 и 59 стихи. Начиная съ 89 стиха, припѣвать стихи 112 и 113; послѣ же 120 стиха и до конца припѣвать стихи 121 и 122.

8. Калак! калак! кайдар буларды?
Канип жеткердей аирар буларды?!
9. Озодой бери амыр улустар
„Ойрот“ тежип түймеже бердилер.
10. Калак! калак! пу не табыш?
Кайдап жетти жеткер-кабыш?!
11. Ол немегер чын тезегер,
Ойдоп, учурын айдыгар эмди!
12. Билеркеп муны тацкан улустар
Билдире јартын айдыгар эмди!
13. Билдирбес немени кайдап билдигер?
Көрүнбес немени кайдап көрдигер?
14. „Ойрот“ тегени кайдап чыкты?
Ойлу улустар, айдыгар, тейдим.
15. Кайкап, булурдап сөс сурадым:
Каручап чынын айданбайдылар.
16. Билбес ползогор, билердей сурагар,
Билип айтканын кичееп угугар.
17. Андый болзо айдап слерге:
Андышпай, ачынбай угуп алыгар.
18. Ойроттын учурын айдып берейн,
Ойгорып муны угуп алыгар.
19. Уккыдый болзо, угугар, наажылар.
Удра јаман айтпагар, наажылар.
20. Карузып айтканды угугар, наажылар.
Каручап јаман айтпагар, наажылар.
21. Чачылган тоозынды јуарзаар ба?
Чириген сөбкти тиргизерзеер бе?

22. Лымжак тобракты тындаирзаар ба?
 Лыгылган Ойротты тургузарзаар ба?
23. Чөрчөк — Ойрот келер бидир?
 Чөкөгөн калык пүдөр бидир?
24. „Ойрот“ теген сөс таптылар,
 Онтоир кийнин билбейдилер.
25. “Ойрот” тежип ойнождоылар.
 Оилар баштарына ачынбайдылар.
26. Калак! калак! кайран элимди
 Кавип мунай аралайн эмди?!
27. От-пыла ойноп, онтоп каларлар,
 Ойротко иженип, оролып каларлар.
28. Лок немени саккыжадылар,
 Лобогынча бойлоры педрежедилер.
29. Бускалай эдип, жай таптылар,
 „Бурхан“ теген кудай таптылар,
30. Бузук-бурхан улус пускан,
 Бузуп, булгап, уур паскан.
31. Алба-была жай таптылар,
 Ачу кийнин билбейдилер.
32. Жакшынын учурын айтпайдылар,
 Жакшынын жаманын билбейдилер.
33. Кудайдын адын кубултып адады,
 Каанын адын каршу адады....
34. Кара санап, калык пулгады,
 Каршу журттын каанын адады....
35. Бажыркап, баиркап жай таптылар,
 Бажынай ажыра сөс айттылар....

36. Кудайдаң артык Кудай тапты ба?
Каанай артык Каан тапты ба?
37. Озодой бери адаган Кудайн
Оной бурханга орножып салдылар.
38. Ар пүткенди жаяган Кудайн
Албан бурханга орножып салдылар.
39. Амыр жаткан алтай улузы
Айдыжып, эмди көрүшпей паады.
40. Жарлыкчы немелер көптөй бердилер,
Жарабас немени таба бердилер.
41. Жаш балдарга баштаадылар,
Жаан тежип көкүдедилер.
42. Тенек палдарды угадылар,
Тенип жүргенге пүдедилер.
43. Баткак палкашка күр туралбас,
Балдарга пащаткан журт туралбас.
44. Жакшы жаткан жаан улустар
Жаан атка жеде бердилер.
45. Жаңыбис эмди жаңырды тейдилер,
Жакшыны эмди таптык тейдилер.
46. Сураин булардаң бир-ле сөс,
Суук көрбөй, чынын айдыгар:
47. Арканын төнөжи кажайган бидир?
Алтайдын жаңы агарган пидир?
48. Калын кирлери јунулган пидир?
Кара жаңдары жаңырган нидир?
49. Кара итти кажайгарзынба?
Кара жаңды агаргарзынба?

50. Көмүрдей алтын пүдүрерзин-бе?
Көрмөстий кылыгын агартарзын-ба?
51. Же, карындаштар, мекелешпегер,
Жеткерге удра мейдешпегер!
52. Жаңыгар, канйтсагарда, кара болор,
Жаңысла Кудайди чыны болор.
53. Кара жаңды таштагар эмди,
Каан Кудайга жаңдагар эмди.
54. Агы-ла качан-даа Кудайди болор,
Анаң-ла башказы төгүн болор.
55. Жаңырттар күчи Кудайди болор,
Жарсыдар жыды көрмөсти болор.
56. Агартар алкыжы Кудайди болор.
Аңтарар жеткери көрмөсти болор.
57. Кажайтар кежик Кудайдан болор,
Карартар килинчек көрмөстөй бо-
лор,
58. Алтай жерин жагаган Кудайм,
Алардын ижин көргүн, Кудайм!
59. Алтай улуска ачындын, Кудайм,
Аскан жолынаң айрыгын, Кудайм!
60. Пурханды кычырып бажырадылар,
Пуудак кинин билбейдилер.
61. Аилдын ортозына табыш полды,
Амырдын ордына өчөш болды.
62. Меке-биле жаң таптылар,
Меөзи чачылар жеткер таптылар.

63. Аилдаш улустар аңдыжа бердилер,
Аргазы жокто айрылыжа бердилер.
64. Төгүни пулардын төгүле-берди,
Төргө толо ийлиле берди.
65. Жаандар жакшыркап, жаң таптылар,
Жаргаа-даа түжүп, жалкыбай калды-
лар.
66. Байлар паштап, жаң таптылар,
Байдып, карындап, жидиредилер.
67. Түймеен-биле түрмее кирдилер,
Түнерик түбүней арайдаң чыктылар.
68. Анда-да булар жалкыбайдылар,
Ары-лаа төмөн жыладылар....
69. Алтайда озодоң карачкы болгон,
Албаты жоны аалу болгон.
70. Жаңдаган жаңы кара болгон,
Жаңырап аргазын таппас полгон.
71. Жимекчи камдарга пүткөн полгон,
Жидирип аларга жүдеген полгон.
72. Кара эрликтин перүү тежип,
Калын малын үреткен полгон.
73. Көрмөс күлүктин сүмезин көрзөгөр,
Көрбөгөн жеткерди тапканын көр-
зөгөр.
74. Чаптык чалуун өртөдип салала,
Чагарга улусты жазанып салганын....
75. Өчөштирип, журты булгап салды,
Өлтире чагарга жазанып салды.

76. Бурхан полып, пускалай этти,
Бузуп, пулгап, јеткер тапты.
77. Амыр јонды айрып салды,
Арга јолын пөктөп салды.
78. Чагыштырып, јурты булгап салды,
Чагына јеттирип салды.
79. Јарлыкчы болуп, јанажып јүрет,
Јарамас керекке паштап јүрет.
70. Көсмөкчи эдип, көстөрине көрүнөт,
Көөркөй пойлорын мекелеп јүрет.
81. Тенек баштарына эбелип јүрет,
Тескери буларды үредип јүрет.
82. Тенектий ижине темежип јүрет,
Терей јеткерге паштап јүрет.
83. Албанчы кормөстий сүмези коркыш,
Албаты јонды кубултканы коркыш.
84. Кара көрмөстөй биян полбос,
Кара мекедей арга полбос.
85. Байланып, оптонып, бажырадылар,
Бажынай ажыра сананадылар.
86. Албан-была тапкан јайыгар
Амыр пербес акту јонго.
87. Кујүр-биле кирген јайга
Күүни тийбес амыр јуртың.
88. Албан јайнай арга болбос,
Албаты јонго туза болбос.
89. Озодой бери Алтай јеринде
Ойгор јайды јарлаган эди.

90. Чын Кудайды жарлаган эди,
Чындык бiянын көргүскен эди.
91. Акту жаңды жарлаган эди,
Ак жарыгына кычырган эди.
92. Жаачы Кудайды жарлаган эди.
Жарык жаына кычырган эди.
93. Жаан улустар жарлаган эди,
Жакшаа пуларды паштаган эди.
94. Кудайдын сөзүн айткан эди,
Кубатылу учурын угускан эди.
95. Чындык жаңа пүтпей пулар,
Чыдабас жеткерге једе бердилер.
96. Учурлу жаңы тообой пулар,
Учы жок керекке једе бердилер.
97. Эмдик мал-чылап үркүрбейдилер,
Эзенип сөсти укпайдылар.
98. Жарык жаңнаң жалтанадылар,
Жаргы жолынаң чыкпайдылар.
99. „Абыстар“ тежиң жалтанадылар,
Ак санаалуга пүтпейдилер.
100. Акту жаңды тообой булар,
Албан керекке кире-бердилер.
101. Айткан жөпкө кирбейдилер,
Аргазын пойлоры таппайдылар.
102. Эмди слерге айдып жадым:
Эптөп муны угуп алыгар!
103. Ачынып слерге айдып жадым.
Арга жөбимди угузып жадым.

104. Килеген учун айдып жадым,
Килинчек кемидип јөптөп жадым.
105. Жемелеп слерге айдып жадым,
Жеткердей слерди айрып жадым.
106. Жаачы Кудайды санагар эмди,
Жайына пагып келигер эмди.
107. Бузук јайды таштагар, наајылар,
Бурулып Кудайга келигер, наајы-
лар,
108. Јаман атка калгынча, наајылар,
Јастра јайды таштагар, наајылар.
109. Јакшы атка калзагар, наајылар,
Јарык-јаар чыксагар, наајылар.
110. Ойрот тежип јуулбай жадыгар,
Ойго јаман санабай жадыгар!
111. Бурхан тежип, пузулбай жадыгар,
Булганып, ойто өчөшбөй жадыгар.
112. Жеткердей буларды айрыгын, Кудайм,
Жеттирип биянын, аргала, Кудайм!
113. Аалу улуска ачынгын, Кудайм,
Ару элине кошкын, Кудайм!
114. Јарыгын-была жалыгын, Кудайм!
Јараткан элине кошкын, Кудайм!
115. Алтай јерине алкыш бергин,
Албаты јонына амыр бергин!
116. Јаан јакшаа кежик пергин,
Јаш үренге сагыш бергин!

117. Албаты жонды пашкаргын, Кудайм,
Акту ижине полушкын, Кудайм!
118. Бузук бурхан пузулып калзын,
Бузулган улус жунажып алзын.
119. Ижемчилу жаткан амыр улустар
Илгери жайнай жастыкпас ползын.
120. Агару Кудайга бажырын жатсындар,
Ак Каанды алкап жатсындар.
121. Жаячы Кудайга жалынып айттым:
Жаманнай Алтайды аргала, тедим.
122. Агару Кудайга мөргүп айттым:
Албан өчөшти токтоткын, тедим.
123. Кудайдай суранып, паза-ла айттым:
Куурмак жайды таштагар, наажылар!
124. Оптонып, кубулып өчөшпей жадыгар,
Ончоны пүдурген Кудайдай көркыгар.
125. Алтай жери адакту болзын,
Албаты жоны амыр ползын!
126. Каан Кудайга алкыш жетсин,
Каан журтына амыр толзын!
127. Тарынбагар, карындаштар,
Тарынбагар, наажылар!
128. Сөгип айтканым жок эди,
Сууп айтканым чын эди.
129. Андын айтканым жок эди,
Ачынып айтканым чын эди.
130. Укаалу учурын пилип айттым,
Учураган жеткердей айрып айттым.

131. Уккыдый болзо, угугар, наајылар,
 Удра айдышнай пүдүгер, наајылар-
 132. Укаалу сөскө уккур полугар,
 Учурлу јапа јуук полугар!

Примѣчаніе: Хорошо бы было, если-бы стихи давать заучивать поющимъ дѣтямъ школьникамъ наизусть и брать ихъ иногда съ собою на проповѣдь (чѣмъ-либо поощряя ихъ); здѣсь пѣтъ съ ними тѣ и другіе стихи и заставляя ихъ читать хорошо затверженные ими статьи, напр. житія святыхъ. Это способно вызвать въ слушателяхъ (въ особенности въ дѣтяхъ) стремленіе къ грамотности. Въ настоящемъ году стихи были пѣты проповѣднической партіей изъ служащихъ Урсульскаго, Усть-Канскаго и Черно-Ануйскаго становъ во время бесѣды съ алтайцами, которые вездѣ со вниманіемъ и похвалою выслушивали оныя. Даже „јарлыкчылар“, на вопросъ: слердіи учурлу-ба бистіи учурлу-ба? Отвѣчали: „слердіи, учурлу“, — тѣмъ самымъ осуждая свои глупыя мудрованія,...

